

1932 luty 5, Gdynia - Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc styczeń 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 1-10.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Tętno życia politycznego [jest] w dalszym ciągu dość słabe. [Bezpartyjny Blok Wspierania Rządu] - BBWR nie przejawiał działalności na zewnątrz i ograniczył się do prac w łonie Rady [Grodzkiej] i poszczególnych komisji. Stronnictwo Narodowe [- SN] nie wykazało żadnej działalności, poprzestając na powołaniu do życia nowego zarządu stronnictwa. Jednym wyjątkiem w ogólnej martwocie jest Obóz Wielkiej Polski [- OWP], który po krótkiej pauzie grudniowej, nasilił skutecznie działalność organizacyjną i wykazał się dużą ruchliwością. Z ważniejszych wydarzeń w łonie OWP na terenie Gdyni należy podkreślić obchód pięciolecia istnienia Obozu, organizowanie członków w tz[w]. Piątki, dla usprawnienia ewentualnej mobilizacji Obozu, projekt stworzenia stałego sekretariatu w Gdyni z płatnym sekretarzem oraz utworzenie nowej, tajnej placówki złożonej z uczniów [Państwowej] Szkoły Handlu Morskiego. [Narodowa Partia Robotnicza] - NPR Prawica i Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy - PPS CKW w okresie sprawozdawczym nie przejawiały żadnej działalności. Miejscowa prasa nie zamieściła [na swoich łamach] nic godnego uwagi. Z ciekawszych zaś rzeczy wymienić można ataki „Expressu Portowego” na [Towarzystwo Okrętowe] „Gdynia-Ameryka” [Linie Żeglugowe] za zatrudnianie obcokrajowców i zaopatrywanie statków u dostawców zagranicznych. Polskie związki i organizacje społeczne wykazały dużą ruchliwość, związaną jednak przeważnie z początkiem roku kalendarzowego, przejawiającą się w urządzaniu zebrań sprawozdawczych i wyborach nowych władz na rok bieżący. Podkreślić należy silną i dość skuteczną propagandę Ligi Samowystarczalności Gospodarczej w Gdyni, rozwiniętą w kierunku bojkotu towarów zagranicznych. Akcja ta odbywa się przez urządzanie zebrań, plakatowanie, rozrzucanie ulotek itp. Ciężkie położenie gospodarcze i ogólna depresja nie wywarły, jak dotąd, żadnych oddźwięków politycznych. Nastroje wśród bezrobotnych [sa] w dalszym ciągu spokojne, przy nieznacznym wzroście ogólnej ilości bezrobotnych (o 35 osób).

[II.] PRASA

Miejscowa prasa w dalszym ciągu nie zamieściła nic ciekawego, poprzestając na podawaniu drobnych wiadomości reporterskich i przedrukach z większych pism zamiejscowych. Z wiadomości politycznych zajmowano się procesem Centrolewu i w dniu wyroku wydane zostały przez „Dziennik Gdyni” i „Express Portowy” dodatki nadzwyczajne. Ze spraw gospodarczych jedynie „Dziennik Gdyni” interesował się budową portu gdyńskiego i w numerze 18 z dnia 23 stycznia b[ieżącego] r[oku]. zamieścił artykuł dotyczący dyskusji sejmowej nad budżetem Ministerstwa Przemysłu i Handlu w odniesieniu do dalszej rozbudowy portu w Gdyni. „Express Portowy” w numerach 4 i 5 z dnia 18 stycznia i 25 [stycznia br.] silnie zaatakował Towarzystwo Okrętowe „Gdynia-Ameryka” za zatrudnianie dużej ilości obcokrajowców na statkach i w biurach tej linii oraz za omijanie firm polskich przy zaopatrywaniu statków w żywność, smary itp. W dniu 13 stycznia br. Komisariat Rządu [w Gdyni] zajął dodatek „Expressu Portowego”, wydany z racji wyroku w sprawie Centrolewu. Sąd Okręgowy (Wydział Zamiejscowy w Gdyni) konfiskatę uchylił.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

W okresie sprawozdawczym działalność BBWR polegała na wzmożonej pracy organizacyjnej [wyrażającej się] przez systematyczne, tygodniowe zebrania Rady [Grodzkiej]. BBWR stara się obecnie pogłębić swoje wpływy w ZZZ, w szczególności jeśli chodzi o marynarzy i robotników portowych. Działalności na zewnątrz, w formie większych zebrań lub zgromadzeń, BBWR nie ujawnił.

Stronnictwo Narodowe w dalszym ciągu nie przejawiało żadnej działalności, ograniczając się w ostatnich dniach stycznia br. do wyboru nowego zarządu, w skład którego weszli: 1) dr Stanisław Bernat - dziennikarz, korespondent „Kuriera Poznańskiego” - jako prezes, 2) Józef Lisewski - budowniczy, oficer rezerwy - jako sekre-

tarz i 3) Alojzy Sobczak - zegarmistrz, kierownik Wydziału Grodzkiego OWP w Gdyni - jako skarbnik. Liczebność SN na terenie Gdyni jest bardzo słaba i wyraża się liczbą około 30 członków.

Po przejściowym osłabieniu działalności w grudniu ubiegłego roku, OWP przystąpił ponownie do działalności organizacyjnej, urządając szereg zebrań i uroczystości. W dniu 5 stycznia br. o godz. 20.00 w lokalu „Pomorzanka” odbyła się dekoracja „mieczykami” członków OWP w Gdyni (placówki: Chylonia, Oksywie, Obłuże), połączona z obchodem pięciolecia istnienia Obozu. Udekorowanych przez kierownika Wydziału Wojewódzkiego, [Wacława] Ciesielskiego z Tczewa, zostało 63 osoby, w tym jedna kobieta, niejaka [Franciszka] Wilmowa. Prócz tego nie udekorowanych [z powodu] braku „mieczyków” pozostało 45 osób. Po dekoracji przemówienia wygłosili: Sobieczynski (kierownik placówki gdyńskiej), [Alojzy] Sobczak, [Jan] Stróżyński (właściciel „Pomorzanki”), Kaczmarek (redaktor „Gazety Gdyńskiej”) i [Antoni] Mazurowski (prezes Towarzystwa Powstańców i Wojaków z Redy). Następnie odbyła się zabawa taneczna, która trwała do godziny 4.00 rano. Na zabawie obecnych było około 300 osób, jednak z poważniejszych obywateli nie było widać nikogo. W dniu 6 stycznia br. w sklepie Sobczaka przy ulicy Starowiejskiej odbyło się zebranie Wydziału Grodzkiego OWP w Gdyni przy udziale: Sobczaka, [Piotra] Moszyka, Stanisławskiego, [Antoniego] Nogaja, [Konrada] Zawadzkiego i [Jana] Kminikowskiego. Omawiano sprawy organizacyjne a przede wszystkim możliwość ustąpienia Sobczaka i wyznaczenia adwokata [Mariana] Zawodnego na kierownika Wydziału Grodzkiego. W dniu 20 stycznia br. o godz. 23.30 w hotelu [Adama] Słupskiego w Gdyni odbyło się zebranie placówki gdyńskiej OWP. Rozpatrywano sprawę podziału członków na „piątki”, celem ułatwienia i przyspieszenia ewentualnej mobilizacji członków Obozu. Plan opracowania tego podziału powierzono [Felicjanowi] Płotkowiakowi. Następnie Sobczak poinformował zebranych, iż według ostatnich poleceń Wydziału Wojewódzkiego, wszyscy członkowie OWP muszą kolejno wygłaszać na zebraniach referaty. W końcu tenże Sobczak zakomunikował uczestnikom zebrania, iż Tow[arzystwo]. Powstańców i Wojaków oraz [Polskie Towarzystwo Gimnastyczne] „Sokół” uchwaliły nie brać udziału w uroczystościach obchodu objęcia Pomorza przez Wojska Polskie. Obecnych na zebraniu [było] 26 osób, w tym dwóch uczniów [Państwowej] Szkoły Morskiej w mundurach. W dniu 10 stycznia br. w „Domu Kuracyjnym” w Pucku odbyła się dekoracja członków OWP „mieczykami” i między innymi został udekorowany miejscowy proboszcz ks. [E.] Fitkau. Taką dekoracją odbyła się w dniu 17 stycznia br. w Kielnie [w] pow[iecie]. Morskim. Nowopowstała placówka na Obłuzu (pow. Morski) posiada zarząd w składzie: Lange - kierownik placówki, 2) [Feliks] Grochowski - sekretarz i 3) [Stanisław] Kałduński - skarbnik. Placówka ta liczy 33 członków. W ostatnich dniach stycznia br. jeden z członków Zarządu Wydziału Grodzkiego Steter (urzędnik Kasy Chorych złożył swój mandat, zaś na jego miejsce mianowano niejakiego [Franciszka] George’a, handlowca z Gdyni. Wydział Grodzki w Gdyni ma zamiar stworzenia, stałego sekretariatu OWP w Gdyni obsadzenia go płatnym funkcjonariuszem. Lokal sekretariatu mieścić się ma przy kancelarii adwokata Zawodnego, przy czym płatny sekretarz pobierać ma 100 zł miesięcznego wynagrodzenia, zaś utrzymywanie dla niego i nocleg zobowiązała się [zorganizować] członkini OWP, Wilmowa. Utworzona została nowa placówka OWP w [Państwowej] Szkole Handlu Morskiego w Gdyni. Członkowie tej placówki, w liczbie 15 osób, rekrutują się spośród uczniów. W skład zarządu wchodzi: 1) [Leon] Borkowski jako kierownik placówki, 2) [Józef] Wilma jako sekretarz i 3) Winclawski⁴ jako skarbnik. Dla utrzymania tajemnicy postanowiono nie zwoływać zebrań, zaś informacje i polecenia otrzymywać przez delegowanie członków zarządu na zebrania placówki gdyńskiej. W dniach 20 i 21 lutego br. ma się odbyć w Poznaniu wielki zjazd kierowników wydziałów i kierowników placówek OWP. Na zjazd ten wyjeżdża z Gdyni jedynie Alojzy Sobczak, kierownik tut[ejszego]. Wydziału Grodzkiego.

NPR Prawica żadnej działalności nie przejawia.

PPS CKW wobec wyraźnych sympatii komunistycznych dotychczasowego przywódcy, [Edmunda] Guziatka i braku innych czołowych działaczy, nie przejawiała ostatnio działalności.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Towarzystwo Samodzielnych Kupców. W dniu 14 stycznia [br.] o godz. 21.00, w sali [Franciszka] Grzegowskiego przy ul. Starowiejskiej, odbyło się walne zebranie Tow[arzystwa]. Samodzielnych Kupców [w Gdyni]. Zebranie zajął prezes Towarzystwa, [Bazyli] Łobocki, a inż[ynier]. [Ludwik] Rostat odczytał protokół z ostatniego zebrania. Następnie [Józef] Kitowski wygłosił referat na temat zniżki stopy podatku przemysłowego. W sprawie tej zabierali

⁴ Być może chodzi o Józefa Więclawskiego.

głos: Burzyński, Szymański, [Stanisław] Latosiński, Rostat, [Adam] Słupski, Łobocki, [Władysław] Sokulski i [Pelagia] Anflinkowa, którzy wskazywali, iż kontyngent podatkowy w Gdyni obowiązuje na 50 000 mieszkańców, gdy tymczasem Gdynia - według ostatniego spisu ludności - liczy 30 000 m[ieszkańców]., toteż i podatki [po]winny być zmniejszone. Dalej mówcy domagali się by Zarząd w korespondencji z Gdańskiem używał tylko języka polskiego, do czego zobowiązali się wszyscy zrzeszeni członkowie.

Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości. W dniu 15 stycznia [br.] o godz. 18.00 w sali Vossowej w Chylonii odbyło się zebranie Stowarzyszenia Właścicieli Nieruchomości. Zebranie zagał prezes [Józef] Jęczkowiak, który wygłosił dłuższy referat na temat [ogólnego] położenia własności nieruchomości w Polsce, a w szczególności w Gdyni. Po referacie wyłoniła się dłuższa dyskusja, w której zabierali głos ks. proboszcz [Franciszek] Mengel i inni. Mówcy w swoich przemówieniach wskazywali na najważniejsze sprawy dotyczące Chyloni, jak [np.] oświetlenia szosy, planu zabudowy oraz braku reprezentanta w Radzie Miejskiej. Obecnych było około 60 osób. W dniu 22 stycznia o godz. 19.30 w sali hotelu „Centralnego” Centralny odbyło się zebranie [Stowarzyszenia] Właścicieli Nieruchomości. Zebranie zagał prezes Jęczkowiak, po czym protokół z ostatniego zebrania odczytał Molenda. Następnie po sprawozdaniu zarządu dłuższy referat na temat rozbudowy miasta wygłosił inż. [Jerzy] Müller oraz na temat ubezpieczenia od wypadków przedstawiciel Tow. Ubezpieczeń. „Vesta”. Poza tym przemawiali: [Franciszek] Jasiński, [Stanisław] Pręczkowski, Jęczkowiak i inni. Na zebraniu obecny był Komisarz Rządu [Zygmunt] Zabierzowski, który obiecał przychylnie rozpatrzyć przedstawione mu postulaty.

[Towarzystwo] Powstańców i Wojaków. W dniu 17 stycznia [br.] o godz. 12.00 w lokalu Stefana Chojki na Oksywiu odbyło się walne roczne zebranie Towarzystwa Powstańców i Wojaków. Zebranie zagał b[był]. prezes Towarzystwa Józef Drobek, rolnik z Podgórze. Następnie, po omówieniu spraw bieżących, dokonano wyboru nowego zarządu, do którego weszli: D[r]obek jako prezes, Teodor Miotk - wiceprezes, Feliks Dembiński - sekretarz, Józef Śliwiński - skarbnik, Antoni Kaczmarek - komendant i Stefan Chojka jako zastępca komendanta.

Legia Inwalidów Wojsk Polskich. W dniu 17 stycznia [br.] o godz. 14.00 w sali [Walentego] Bednarskiego odbyło się walne zebranie Legii Inwalidów Wojsk Polskich. Zebranie zagał prezes Sikorski, który powitał przybyłych gości z Warszawy - prezesa Gł[ównego]. Zarządu Pawlak i sekretarza Kalinowskiego oraz dyr[ektora]. [Maksymiliana] Bergera i red[aktora]. Kaczmarka z Gdyni. Zebraniu przewodniczył dyr. Berger. Po udzieleniu absolutorium ustępującemu zarządowi głos zabrał prezes Gł[ównego]. Zarz[ądu]. Pawlak, który w krótkim przemówieniu zwrócił uwagę na stronę moralną i etyczną Związku. Następnie wyłoniła się dłuższa dyskusja, w której głos zabierali: Berger, Kaczmarek, [Karol] Sterba, [Stefan] Kostecki, [Leon] Nowak, Kicieniowski, Pawlak, [Stefan] Jankowski, Sikorski i inni. Po zakończeniu dyskusji dokonano wyboru nowego Zarządu, w skład którego weszli: Sikorski jako prezes [oraz] Jankowski, Sobczak, Kostecki, Kulkowski, Sterba, Twardowski jako członkowie. Obecnych było około 70 osób.

Katolickie Towarzystwo Rzemieślników. W dniu 17 stycznia [br.] o godz. 16.00 w sali [Walentego] Bednarskiego odbyło się zebranie członków T[owarzystwa] Rzemieślników Kat[olickich]. Zebranie zagał prezes [Józef] Rataj, który powitał przybyłych gości: ks. [Teodora] Turzyńskiego, Kaczmarka i Kłosa. Sekretarz Marszałek odczytał protokół z ostatniego zebrania, po czym głos zabrał ks. Turzyński składając życzenia członkom i życząc im pomyślnych rezultatów pracy w Nowym Roku. Po przedłożeniu przez Marszałka sprawozdania z działalności. T[owarzystwa] wywiązała się dyskusja, w której głos zabierali: Jakubowski, Witt, Rataj, ks. Turzyński, Nowaczyk, [Wacław] Ciesielski i inni. Obecnych było około 80 osób.

[Polskie] Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W dniu 17 stycznia [br.] w sali [Jakuba] Wojewskiego przy ul. Portowej odbyło się walne zebranie [Polskiego] Towarzystwa Gim[nastycznego]. „Sokół”. Zebranie zagał mec[enas]. Zawodny witając przybyłych gości: ks. proboszcza Turzyńskiego, red. Kaczmarka, i wiceprezesa okręgu warszawskiego, Pisarka. Następnie zarząd zdał sprawozdanie ze swojej działalności, po czym głos zabrał mec. Zawodny, oświadczając, że z dniem 1 stycznia br. Dzielnica Pomorska [za]częła wydawać czasopismo „Sokół Pomorski” i zachęcając obecnych do prenumeraty. Po udzieleniu absolutorium zarządowi, uzupełniono tenże Lisewskim, Stróżykiem i Maciejewskim. Do Komisji Rewizyjnej wybrano George’a, [Franciszka] Chlebę i Latosińskiego, do Sądu Honorowego [Władysława] Kirsteina, ks. proboszcza Turzyńskiego i Kowalskiego, na delegatów do Rady Okręgowej Latosińskiego, [Józefa] Mazura i Białkowskiego. Na zakończenie zebrania odśpiewano „Hej Bracia Sokoli”.

Zw[iązek] Oficerów Rezerwy. W dniu 21 stycznia [br.] w sali hotelu „Centralnego” odbyło się posiedzenie członków Zw[iązku]. Oficerów Rez[erwy]. Zebranie zagał komandor [Władysław] Kosianowski, który wygłosił interesujący wykład na temat: „O sposobie walki morskiej, o uzbrojeniu sił morskich i o lotnictwie morskim”. Następnie sekretarz Jęczkowiak, odczytał pismo M[inistra]. S[praw]. Wojsk[owych]., które zawierało rozporządzenie Rady Ministrów dotyczące oficerów rez[erwy]., zatrudnionych w urzędach państw[owych]. Poza tym skarbnik zdał krótkie sprawozdanie kasowe, po czym uchwalono [by] nie urządzać balu karnawałowego, natomiast opodatkować się na rzecz bezrobotnych.

Tow[arzystwo] Robotników Katolickich. W dniu 24 stycznia br. o godz. 15.30 w sali hotelu „Centralnego” przy ul. Starowiejskiej, pod przewodnictwem dr [Bronisława] Skowrońskiego odbyło się zebranie T[owarzystwa] Robotników Katolickich. Zebranie zagał prezes [Paweł] Dzigiewicz, który zdał dokładne sprawozdanie z dotychczasowej działalności. Towarzystwo liczy obecnie 315 członków, w ciągu roku udzieliło swym członkom 1 000 zł. tytułem pożyczek, ofiarowało 300 zł. na krzewienie wiary. Saldo kasy na dzień 1 stycznia br. wynosi 669 zł i 47 [gr], zaś [w] kasie pogrzebowej znajduje się 3 475 zł. Po udzieleniu absolutorium ustępującemu zarządowi nastąpiły wybory nowego, do którego weszli: [Paweł] Dzigiewicz - prezes, Wszecki - wiceprezes, [Stanisław] Szynszewski - sekretarz, Trybula - skarbnik; do komisji rewizyjnej Rataj, Kreft i Dalecki. Po wyborach nastąpiła ogólna dyskusja w której głos zabierali: ks. proboszcz Turzyński, ks. wikary Bielicki, red. Kaczmarek, dr Skowroński, Ha[l]lman[n], [Stanisław] Lisiecki, [Józef] Kitowski, inż. [Maksymilian] Zuske[-Zdzierz] i inni. Mówcy wzywali zebranych do owocnej pracy dla dobra zorganizowanych robotników, skupiających się pod sztandarem T[owarzystwa] Robotników Katolickich.

Towarzystwo Czytelni Ludowych. W dniu 29 stycznia br. o godz. 17.00 w sali S[ióstr]. Miłosierdzia (Wincentynek) odbyło się zebranie Towarzystwa Czytelni Ludowych. Zebranie zagał prezes mec. [Hilary] Ewert-Krzemieniewski, który wygłosił sprawozdanie z działalności zarządu za rok ubiegły. Następnie dr Leon Bochenek z Poznania, wicedyrektor Z[arządu. Gł[ównego]. T[owarzystwa]. C[zytelni]. L[udowych]. wygłosił referat na temat prac technicznych w bibliotece. Po dłuższej dyskusji przystąpiono do wyboru nowego zarządu. Wybrani zostali: mec. Ewert-Krzemieniewski - prezes, [Jan] Kamrowski - wiceprezes i red. Kaczmarek - sekretarz.

[V.] SEKTY RELIGIjne I MNIEJSZOŚCI NARODOWE. Działalności nie przejawiały.

[VI.] RÓŻNE.

Wiece kolejarzy. W dniu 15 stycznia [br.] o godz. 16.00-17.00 w sali Ogniska Kolejowego P[rzysposobienia] W[ojskowego] odbył się wiec protestacyjny kolejarzy przeciwko prześladowaniom Polaków w Niemczech. Przewodniczył naczelnik Stacji w Gdyni Czesław Wojtkowiak. Przemawiali prezes Zw[iązku]. Kol[ejowców]. Pol[skich]. Władysław Mazela i Czesław Wojtkowiak. Mówcy wskazywali, że Niemcy prześladowają Polaków w Niemczech, [a] w szczególności na Mazurach, w niemożliwy wprost sposób, przeciw czemu nie tylko winien ostro wystąpić Rząd Polski, ale również i całe społeczeństwo. W wyniku dyskusji uchwalono w tej sprawie rezolucję protestacyjną.

Obchody Rocznicy Objęcia Gdyni. W dniu 21 stycznia [br.] o godz. 20.00 w sali hotelu „Centralnego”, pod przewodnictwem dyr. Bergera, odbyło się zebranie Związku Towarzystw w sprawie omówienia i ustanowienia programu obchodów rocznicy objęcia Gdyni przez Polskę w dniu 10 Lutego 1920 r. Po krótkiej dyskusji uchwalono urządzić obchody i w tym celu powołano komitet [organizacyjny] w osobach majora [Rafała] Krywko, kpt. [Adama] Gudery, inż. [Kazimierza] Janickiego, inż. Zuske[-Zdzierza], red. [Waldemara] Downarowicza i komisarza Rogalskiego. Celem pokrycia wydatków związanych z obchodami towarzystwa należący do Związku mają wyasygnować pewne kwoty.

Poświęcenie statku [s/s] „Śląsk”. W dniu 23 stycznia [br.] na [Po]brzeżu Francuskim w porcie gdyńskim odbyło się uroczyste poświęcenie nowo wybudowanego statku [s/s] „Śląsk”. Poświęcenia dokonał ks. proboszcz Turzyński. Okolicznościowe przemówienie wygłosili dr [Stanisław] Wachowiak, dr [Feliks] Hilchen i dyr. [Juliusz] Rummel. W uroczystości brał udział Komisarz Rządu [Zygmunt] Zabierowski].